

Відгук

офіційного опонента на дисертацію Осмачко Юлії Олександрівни

«ДІЯЛЬНІСТЬ ПІАНІСТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ПАРАДИГМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»,

**представлену на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»**

Сьогодні вагомість культурно-мистецького доробку української діаспори як невід'ємної частини загально-національної культурної спадщини вже не підлягає сумніву. Однією з вагомих його ділянок є музична культура, яка, за визначенням Г. Карась, становить «єдине ціле, що характеризується власною природою, функціональними зв'язками, самодостатнім мистецьким статусом, визначальними рисами та особливостями, соціокультурним призначенням, силою психологічного впливу на учасників культуротворчого процесу». Однак усвідомлення важливості цієї складової у формуванні «метакультури», яка безумовно впливає на формування національного мистецького профілю, прийшло лише з початком 90-х років через відомі суспільно-політичні обставини. Після Другої світової війни в Україні наша еміграція була відрізана від України «залізною завісою», і все, що відбувалося «там», а особливо міжнародні контакти українців, їх діяльність у європейському чи навіть світовому контексті замовчувалося. Україна втрачала почуття приналежності до європейської культурної спільноти, українська культура, трактована як меншовартісна, вкладалася у рамки провінційності. Знищувався її європейський вимір, творився вимір маргінальний.

Лише з здобуттям Незалежності почали з'являтися дослідження (а їх поступово ставало щораз більше), однак вони не мали системного характеру і висвітлювали здебільшого окремі аспекти музичної діяльності діаспори. Між тим інтерес до її творчої та наукової спадщини як невід'ємної частини материкової національної культури дедалі зростає. Фундаментальна праця Г. Карась *Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття* 2012 року, – це перша комплексна праця, в якій на основі

фундаментальної джерельної бази здійснено системний огляд музичної культури української діаспори в широкому історичному та соціально-культурного дискурсі і зроблено дуже важливий крок назустріч осмисленню фактологічної бази української музичної діаспориани. Так поступово формується окрема складова музикознавства – «музичне діаспорознавство». Відтак можемо констатувати стале зацікавлення українського музикознавства культурним спадком української музичної діаспори, вивчення якого допоможе відтворити єдину картину у загальнонаціональному вимірі. Бо «білих плям» на цьому шляху ще дуже багато.

Все вищесказане виступає важливою передумовою дисертаційного дослідження Осмачко Юлії Олександрівни, яка зосереджується на піаністичній діяльності української діаспори Північної Америки другої половини ХХ століття. Оскільки аналіз історіографії свідчить про великий, багатоаспектний, але не систематизований обсяг досліджень, метою роботи дисертантки є формування цілісного образу цієї ділянки еміграційної музичної культури крізь призму міжкультурної комунікації, що **засвідчує актуальність теми і нові методологічні підходи у дослідженні цієї проблематики.**

Дисертантка характеризує складний історичний та суспільно-мистецький контекст різних «хвиль» української еміграції, аналізує основні віхи творчої діяльності піаністів української діаспори США та Канади, з'ясовує форми міжкультурної комунікації, наголошуючи на інтеграції української піаністики у мистецьке життя Північної Америки, послідовно аналізує різновекторний творчий доробок піаністів-емігрантів та обґрунтовано доводить, що «завдяки систематичній самовідданій праці українських піаністів, фортепіанне мистецтво української діаспори Північної Америки другої половини ХХ ст. постає одним із кращих зразків збереження мистецьких традицій української фортепіанної школи за межами материкової України» с. 251

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені в дисертації та виносяться на захист, є теоретично обґрунтованими та практично підтверджені. Авторкою опрацьовано значний перелік наукових праць вітчизняних та закордонних авторів за темою дисертації. Об'єкт, предмет, мета

та завдання дослідження сформульовані чітко, зрозуміло, що дає можливість отримати нові результати і наукові положення. Обґрунтування отриманих в дисертації результатів базується на використанні сукупності методів та підходів наукового дослідження, зокрема: аналітичного, порівняльно-історичного, біографічного, предметно-цільового, феноменологічного та методу систематизації.

Результати перевірки тексту дисертації та публікацій здобувачки свідчать про відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є логічно структурованою та містить анотації, вступ, трьох розділів, кожен із яких завершується висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У ВСТУПІ обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, а також наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, повідомлено про їх апробацію та публікацію.

У першому розділі УКРАЇНСЬКЕ ФОРТЕПІАННЕ ВИКОНАВСТВО ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ВИЯВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ здійснено аналіз великого масиву наукової літератури, емігрантської періодики, мемуарної літератури, офіційних документів, фотоматеріалів, аудіо- та відеоматеріалів, афіші концертів, численні нотні видання та ін. Огляд історіографії дозволяє дисертантці зробити слушний висновок про те, що формування та розвиток фортепіанного мистецтва в умовах еміграції дослідники здебільшого висвітлюють «крізь призму окреслення загальної картини музичного життя українських емігрантів» с. 46.

Зрозуміло, що об'ємне поле досліджуваної проблематики викликає бажання якомога ширше представити весь історіографічний контекст загальноісторичного та суспільно-культурного спрямування, що утруднює зосередженість на самому предметі дослідження. Як стверджує дисертантка у Висновках до I розділу, це дало змогу «простежити еволюцію розвитку культури української діаспори крізь призму процесів, що відбувалися з українськими

емігрантами під час їх адаптації» с. 74. Однак хочеться зауважити, що безпосередній предмет дослідження – фортепіанне мистецтво північноамериканської діаспори у цьому розділі дещо розпорошилося у загальних теоретичних напрацюваннях, присвячених історії української діаспори, а однак потребує більш системного елімінування з досліджуваного масиву історіографії.

Питання доцільності викликають праці з «глибинного дослідження генезису та етапів національної культурно-мистецької еволюції з позицій регіоналістики» с. 37, література що стосується інших видів мистецького спрямування, наприклад Л. Василенко «Спів як соціокультурний феномен» чи А. Литвиненко «Музична культура Полтавщини ХІХ – початку ХХ століття в аспектах регіонального джерелознавства» та ін.

Висвітлюючи поняття «міжкультурної комунікації» та її роль у розкритті творчої діяльності піаністів української діаспори США та Канади, дисертантка послідовно розглядає типологію міжкультурних взаємин - від інкультурації яка «безпосередньо пов'язана з ідентифікацією себе як представника певного етносу та ввібрала якісні категорії, притаманні певній культурі» (с. 62), різних форм акультурації та ін. Слушно стверджується, що українська мистецька еміграція у Північній Америці та Канаді зуміла уникнути асиміляції, зберігши національну ідентичність, транслуючи її у світовий культурний простір. У цьому важливу роль відіграли українські освітні інституції, культурні центри і численні мистецькі проекти – від концертів до масштабних фестивалів класичної музики, вагомою складовою яких були українські піаністи. Як стверджує шановна дисертантка, «на сучасному етапі розвитку суспільства культурну свободу індивіда забезпечує мультикультуралізм, що сприяє розвитку культурного розмаїття». с. 36-37

Другий розділ дисертації **МИСТЕЦЬКА ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІАНІСТІВ У США ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ** присвячений мистецькій праці українських піаністів у персоналізованому вимірі: дисертантка створює галерею життєобрисів не лише концертуючих піаністів, але й композиторів, піаністична діяльність яких була

доповнюючою до їх композиторської творчості (Ю. Фіала, В. Шуть, І. Білогруд, А. Рудницький, В. Грудин, М. Фоменко, І. Соневицький та ін.) та успішних ансамблів. Дисертантка характеризує їх композиторський доробок, не оминає і їх музично-критичної діяльності, коротко реферуючи важливі праці.

Ю. Осмачко послідовно розглядає піаністичні персоналії від старшої генерації до піаністів нового покоління так званої «четвертої хвилі» та народжених в еміграції, які стали носіями подвійної ідентичності, слушно стверджуючи у Висновках, що «творчість українських емігрантів активно абсорбувала національні риси з новітніми модерними й постмодерними рисами, що перегукувалося з загальносвітовими тенденціями розвитку музичної культури» с. 203

Важливо, що дисертантка висвітлює джерела формування фортепіанного виконавства у еміграції, а саме засади української фортепіанної школи, яку сукупно формують різні її регіональні відміни, на яких виховувалися її численні представники в еміграції, серед яких яскраво виокремилися львівська фортепіанна школа, київська, одеська і харківська с. 80.

У третьому розділі **УКРАЇНСЬКІ ПІАНІСТИ В КАНАДІ: РІЗНОБІЧНІСТЬ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ** дисертантка створює біографічні портрети піаністів канадської діаспори – від «піонерів» до наймолодшої генерації, які і сьогодні успішно продовжують свою виконавську кар'єру. Важливо, що висвітлено постаті виконавців, маловідомих в Україні, що посприяє популяризації їх творчості, і осмисленню їх діяльності у ширшому культурно-мистецькому контексті. Розкрито не лише виконавську, але й композиторську, дидактичну і музично-теоретичну спрямованість діяльності українських піаністів у Канаді. Викликає однак здивування відсутність у списку літератури книжки Н. Кашкадамової про Любку Колессу *Любка Колесса, українська п'яністка*, а лише її артикул в Енциклопедії Сучасної України. Це цінне видання, що складається з біографічного нариса, добірки газетних рецензій на виступи п'яністки і публікацій різних авторів про її мистецтво. Тож для поглиблення творчої силуетки піаністки у дисертаційному дослідженні мала б важливе значення.

Завершують дисертаційне дослідження Висновки, які чітко корелюються із завданнями і відображають досягнуті практичні результати. Окремо хочеться згадати цінні Додатки, у яких дисертантка представила північноамериканську піаністику у світлинах, афішах, музично-дидактичних збірках та звукозаписах. Текст дисертаційної роботи Осмачко Юлії Олександрівни викладено науковим стилем, з належним рівнем володіння українською мовою.

Водночас під час прочитання роботи виникли певні зауваження і запитання:

1. Величезний тематичний обсяг матеріалу і бажання максимально його висвітлити у своїй праці призвів до деякої перевантаженості інформацією загального культурологічного спрямування і її констатуючо-описового характеру. Звідси хотілося б більш чіткого структурування історіографічного масиву і виразного елімінування саме піаністичної складової у різноаспектному її вираженні;

2. Питання міжкультурної комунікації у еміграційному середовищі є доволі складним. Філософ Т. Цимбал, дослідниця феномену еміграції вважає, що емігрант включається в нове оточення лише формально, а на «глибинних особистісних рівнях перебуває у попередньому життєвому контексті, залишаючись чужим актуальному буттю». Інша відома дослідниця, культуролог Н. Кривда у своїй праці «Українська діаспора: досвід культуротворення» виділяє в культуротворчому процесі в діаспорі після Другої світової війни дві позиції. Перша традиційна, налаштована на збереження автентичності, консервації основних елементів самоідентифікації українців. Друга позиція полягала в необхідності глибокої інтеграції діаспори в суспільство нової Батьківщини з метою розвивати українські культурні традиції у руслі світових тенденцій. Речником цих ідей був, зокрема, Ю. Луцький, і в цьому мала полягати особлива культуротворча місія діаспори.

На Ваш погляд, яка з тих тенденцій переважає у сучасний період? І в якій формі сьогодні відбувається міжкультурна комунікація, оскільки цей процес є двостороннім. І передбачає не лише знайомство світу з власним культурним

спадком, але й інтеграцію в чужу для себе культуру, і власне збагачення її здобутками.

3. У другому розділі дослідження шановна дисертантка розглядає джерела формування фортепіанного виконавства у еміграції, засади якого заклала українська фортепіанна школа. Її сукупно формують різні регіональні відміни, на яких виховувалися її численні представники в еміграції, серед дисертантка виокремлює львівську фортепіанну школу, київську, одеську і харківську с. 80. Цілком слушно ствердивши про важливість професійних засад, на яких сформувалися піаністи, що згодом склали гроно еміграційних виконавців, дисертантка, на жаль, не конкретизувала особливості української фортепіанної школи назагал і її регіональних прикмет. Що б уможливило типологічний аналіз виконавського стилю окремих піаністів і заакцентувало їх приналежність до означених шкіл.

Як би ви визначили головні засади української фортепіанної школи і чи можете назвати еміграційних піаністів, які виразно репрезентують прикмети окремих регіональних піаністичних шкіл?

Не зважаючи на висловлені зауваження, дисертація Ю. Осмачко справляє позитивне враження ґрунтовного наукового дослідження, а поставлені запитання мають уточнюючий характер і жодним чином не применшують його наукової вартості. Кваліфікаційна наукова праця Юлій Олександрівни Осмачко «Діяльність піаністів української діаспори Північної Америки у другій половині ХХ століття: парадигми міжкультурної комунікації» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні і з відповідною попередньою апробацією отриманих результатів у формі 1 навчального посібника, опублікованого у співавторстві з науковим керівником та 23 одноосібних публікаціях, 4 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях затверджених МОН України, 2 – у іноземних наукових періодичних виданнях, 17 – праці апробаційного характеру а також виступів на численних наукових і науково-практичних конференціях.

Здійснене дослідження відповідає вимогам, які висуваються до подібних робіт відповідно нормативних документів (передусім Постанови Кабінету

Міністрів України «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року, № 44), а його авторка Юлія Олександрівна Осмачко заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (галузь знань 02 Культура і мистецтво)

Доктор мистецтвознавства, професор,
зав.кафедри музичної медієвістики та україністики
Львівської національної музичної академії
ім.М.В.Лисенка

У. Б. Граб

